

előzményekkel, a k. u. k. hadsereg és a dualizmus kori honvédség tisztikarával bővebben nem foglalkozik, viszont megállapítja, hogy az 1919 utáni tiszti elit tagjainak 20 %-a volt a 19-es Vörös Hadsereg tagja. „A magyar katonai felső vezetés társadalmi és anyagi helyzete 1919–1945” akkor íródott, mikor még ritka volt a hasonló igényes szociográfiai feldolgozás. Itt különösen érvényesül a szerző empá-

tiája a tiszti elit iránt – enélkül ritkán születik elmélyült munka, a „leleplező” irodalom ritkán terem időtálló műveket. Másrészt egyoldalúságokkal is jár, a tisztikar anyagi helyzete szerintem nem volt annyira sajnálatraméltó más tanult strátumokéhoz, mondjuk a pedagógusokhoz, kutatókhoz képest.

Hajdu Tibor

BENE JÁNOS – SZABÓ PÉTER

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD HUSZÁR TISZTIKAR 1938–1945

(*Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 2003. 566 o.*)

Volt egyszer egy fegyvernem, melyet sokan és sokáig a „legmagyarabbnak” neveztek: a huszárság. Története – főleg az utóbbi évek kutatási eredményeinek és publikációinak köszönhetően – viszonylag jól feltárt. De kik voltak a huszárok? – tehetnénk fel a kérdést. Pontosabban, kik voltak azok a hivatásos és tartalékos tisztek, akik 1938 novemberében és 1945 májusa között a volt magyar királyi honvédségben, azon belül is a huszár/lovasalakulatoknál szolgáltak?

Erre a kérdésre a 2003 nyara előtt nem volt túl könnyű választ adni. Azóta azonban egyszerűbb a helyzet. Két kitűnő, a kérdéssel már hosszú évek óta foglalkozó kutató – Bene János történezmúzeológus és Szabó Péter hadtörténész – ekkor tette ugyanis közre *A magyar királyi honvéd huszár tisztikar 1938–1945* című munkáját, amely a nyíregyházi Jósa András Múzeum Kiadványai sorozat 52. kötete.

A könyv elkészültét hosszú kutatómunka előzte meg s így született meg ez a maga nemében csaknem páratlanul tekinthető mű. A kötet adatai imponálóak. 596 hivatásos és 1315 tartalékos, a volt magyar királyi honvédség huszár alakulatainál, illetve más alakulatoknál, a vezérkari testületben szolgált tábornok, törzs- és főtiszt adatait olvashatjuk a kötetben. A szerzők szándékuk szerint minden olyan személyt felvettek a kötetbe, aki kiképzését a lovassághoz nyerte és lovas alakulathoz avattak fel. A később a vezérkari testületbe kerültek is szerepelnek természetesen a könyvben. (Érdemes lett volna még megnézni, hogy a volt magyar királyi csendőrség törzs- és fő-

tisztjei között voltak-e olyanok akik eredetileg a huszár fegyvernemhez tartoztak. Igaz, felmerülhet az a kérdés is, hogy a csendőrséget érdemes-e bevonni a vizsgálatba.)

Nem szerepelnek viszont a kiképzésüket más fegyvernemhez kaptak, de szolgálattal később a lovasságnál teljesítők. Ők – a szerzők tervei szerint – egy másik kötetben kapnak majd helyet.

Aki valaha próbálkozott életutak – akár rövid, lexikonszerű – felvázolásával, az tudja igazán értékelni azt a teljesítményt amit két szerző felmutatott. Munkájuk eredményeként szinte alig akadhat olyan személy, aki hivatásos, vagy tartalékos tisztként a huszárságnál szolgált és „eltűnt” a kutatói tekintetek elől. Ezek a „kutató tekintetek” néhány évtizeddel ezelőtt még nem a történelmi érdeklődés „tekintetei” voltak. Az ÁVO, az ÁVH, majd jogutódainak „munkatársai” figyelték az egykori huszártiszteket is, szinte minden lépésüket regisztrálva nehogy véletlenül „rossz útra tévedjenek.”

A huszártisztek ugyanis – hasonlóan számos más fegyverbeli bajtársaikhoz – összetartottak. Együvé forrasztotta őket a közös szolgálat, a különös huszár bajtársi szellem, az egymásért érzett felelősség, s azt az évtizedek sem koptatták el. Aki tehetett, segítette a másikat, ezzel is példát adva a jövő nemzedékei számára. Számosan lettek az egykori huszártisztek közül kitűnő sportolók mesterei. Kezük nyomát a mai napig őrzi a magyar öttusasporthoz, a lovaglás és a fogathajtás, de említhetjük a vívosporthoz is.

Szabó Péter és Bene János munkájukkal állítottak emléket azoknak, akik már nem él-

nek és azoknak is akik még élnek és őrzik a „legmagyarabb” fegyvernem hagyományait.

A kötet azonban nem csak emlékkiállítás, több annál. Olyan alapvető kézikönyv, amely minden, a korszakkal foglalkozó történész, hadtörténész számára megkerülhetetlen „alapművé” válik, mert ha egy-egy személyre utaló lábjegyzetet kell megírni, a könyv segítséget ad

A kötet érdeme az is, hogy az életrajzi összeállítás mellett röviden és szakszerűen áttekintést ad a volt magyar királyi honvédség lovas alakulatainak 1919 és 1945 közötti szervezeti változásairól, a huszártisztek kiképzéséről, valamint felsorolja a különböző huszáralakulatokat és elhelyezi azokat a honvédség egészének szervezetében. Amit sajnálni lehet, az az, hogy a különböző lovas seregtestek és alakulatok parancsnokait nem adja közre egy kronológiai összeállításban. Igaz, az érdeklődő a közreadott életrajzi adatok alapján azt maga is összeállíthatja.

A szerzők – amint azt a bevezetőben „érzékeltették” – minden kiegészítést, adatot, pontosítást köszönettel vesznek. Így álljon most itt egy-két észrevétel, kiegészítés a recenzestől is, aki azt reméli, egy új, javított kiadás esetén azok hasznosíthatóak lesznek és ezzel segítheti a további munkát.

A bevezető fejezetben – a Magyar Királyi Honvédség lovassága és tisztikara (1920–1945) – gyaníthatóan figyelmetlenségéből Imrédy Bé-

la – nemesi előneve ómoravicai – tartalékos főhadnaggyá „vált” tartalékos századosból, míg Gömbös Gyula – a néhai miniszterelnök fia – századosa „neveztetett” ki főhadnagyból. (17. o.), miközben a lexikonban helyesen szerepelnek a rendfokozatok. Dezséri (sic!) János halálórási helye és ideje: Rio de Janeiro, 1993. Ugyancsak Brazíliában hunyt el Troyko György az 1990-es években. Veress Lajos vezérezredes nem volt vitéz. Bercsényi ezredes Egerben, 1974. június 8-án hunyt el.

Meggoldolandónak tartanánk felvenni a kötetbe liptószentandrászi Andreánszky Jenő alezredest (Budapest, 1898. szeptember 9 – Freiburg, 1981. április 2.), aki az első világháborúban honvéd huszártisztként szolgált, majd az 1920-as években rövid csendőrségi szolgálatot követően ismét a honvédségnél szolgált és a második világháború éveiben a 2. vkf. osztályon volt beosztva.

Összegzésként a recenzens csak megismételheti a korábban már leírtakat. Teljességre törekvő, alapos, levéltári kutatásokra alapozott és azt számos más forrásból is kiegészített munka készült el Bene János és Szabó Péter jóvoltából. Csak remélni lehet, hogy a folytatást is hamarosan kézbe vehetjük, amely még inkább kibővítheti ismereteinket a volt magyar királyi honvédség tábornoiki és tisztikarának egy jelentős csoportjáról.

Szakály Sándor

GYÖRKEI JENŐ

IDEGEN BÍRÁK ELŐTT

Szombathelyi Ferenc újvidéki pere és kivégzése

(Zrínyi Kiadó, Budapest, 2002. 208 o.)

Kétkedve veheti kezébe az olvasó Györkei Jenő könyvét, hiszen már átlapozása közben világos, hogy az 1942-es razziában elkövetett bűnökért elítélt embernek próbál igazságot szolgáltatni. Joggal gondolhatja, hogy ki más lenne a felelős a történetekért, mint a honvédség feje, a vezérkari főnök. És ha ő nem felelős, akkor ki az, és ha nincs felelős, akkor mivel magyarázni a nagyszámú áldozatot. Szerencsére a könyvben nem szerencsenmosdatás történik, hanem lépésről lépésre, a lehetőségekhez mérten aprólékosan bizonyítást

nyer, hogy Szombathelyi Ferenc nem találta ki, és nem tervezte el a vérengzéseket, és így nem volt közvetlen köze ahhoz, hogy a razziából végül vérengzés lett. Akinek van némi empátiaérzéke, az érdeklődve olvashatja a kötetecskében közölt 120 oldalnyi dokumentumot, és elgondolkozhat azon, hogy vajon egy bűnös úgy védekezik-e, mint Szombathelyi. Nagyon fontos, hogy a könyvben megnevezik a valódi bűnösöket, és egy pillanatig sem kérdőjelezik meg azt, amit nem is lehet, nevezetesen azt, hogy 1942-ben szörnyűségek